

УДК 343.1

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11\(52\)-377-389](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11(52)-377-389)

Циганюк Юлія Володимирівна докторка юридичних наук, професорка професорка кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0002-8495-3583>

Легких Віктор Вікторович кандидат юридичних наук, головний науковий співробітник, «Науково-дослідний інститут штучного інтелекту та суспільних наук», м. Київ, <https://orcid.org/0009-0008-5384-7260>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу застосування технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) у кримінальному провадженні з урахуванням сучасних міжнародних стандартів, існуючих наукових підходів та практичних потреб правоохоронної діяльності. Автори обґрунтовують актуальність використання ШІ, зумовлену різким збільшенням обсягу цифрової інформації, складністю її обробки та необхідністю підвищення ефективності розслідувань. У роботі окреслено три ключові напрями впровадження ШІ: запобігання злочинності, досудове розслідування та судовий розгляд.

Науковці пропонують розмежовувати у кримінальному процесі три категорії застосування ШІ: аналітичні інструменти, системи підтримки рішень та автоматизовані рішення, наголошуючи на неприпустимості повної алгоритмізації судових і процесуальних рішень.

Розглянуто можливості інтелектуального пошуку, OSINT-аналізу, класифікації даних, відеоаналітики, розпізнавання облич та інших технологій, що значно прискорюють обробку доказів і підвищують точність встановлення обставин злочину. Окрема увага приділена системам прогнозування ризику рецидиву чи неявки до суду, пріоритизації слідчих версій та цифровим засобам моніторингу діяльності органів досудового розслідування.

Автори наголошують на суттєвих ризиках, пов'язаних із використанням ШІ: потенційній упередженості алгоритмів, загрозі порушення приватності, відсутності прозорості моделей, небезпеці появи «правових ілюзій». У статті сформульовано вимоги до допустимості та достовірності даних, згенерованих ШІ, та запропоновано низку процесуальних запобіжників, зокрема ведення «технічного досьє системи», верифікацію цифрових доказів, обов'язковий

людський контроль, а також удосконалення КПК України шляхом закріплення спеціального регулювання ШІ.

Зроблено висновок, що ШІ вже є реальним інструментом кримінального правосуддя, проте його впровадження повинно відбуватися з урахуванням принципів справедливого судочинства, гарантій прав людини та чітко визначених процесуальних стандартів. Стаття становить теоретичну та практичну цінність для науковців, суддів, прокурорів, адвокатів і всіх фахівців, залучених до цифрової трансформації кримінального процесу.

Ключові слова: штучний інтелект, кримінальне провадження, цифрові докази, аналітичні інструменти, OSINT, відеоаналітика, розпізнавання облич, системи підтримки рішень, прогнозування ризиків, автоматизоване ухвалення рішень, доказування, права людини, процесуальні гарантії, досудове розслідування, судовий розгляд, судові рішення.

Tsyganiuk Yulia Volodymyrivna Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Law and Procedure, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, Khmelnytsky, <https://orcid.org/0000-0002-8495-3583>

Lehkykh Viktor Viktorovich Candidate of sciences (Sciences of Law), Principal Researcher, Research Institute of Artificial Intelligence and Social Sciences LLC, Kyiv, <https://orcid.org/0009-0008-5384-7260>

USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of the application of artificial intelligence (hereinafter referred to as AI) technologies in criminal proceedings, taking into account current international standards, existing scientific approaches and practical needs of law enforcement activities. The authors justify the relevance of using AI, which is due to the sharp increase in the volume of digital information, the complexity of its processing, and the need to improve the effectiveness of investigations. The paper outlines three key areas for the implementation of AI: crime prevention, pre-trial investigation, and judicial proceedings.

The researchers propose distinguishing between three categories of AI application in criminal proceedings: analytical tools, decision support systems, and automated decisions, emphasising the inadmissibility of complete algorithmisation of judicial and procedural decisions. The paper considers the possibilities of intelligent search, OSINT analysis, data classification, video analytics, facial recognition and

other technologies that significantly speed up the processing of evidence and increase the accuracy of establishing the circumstances of a crime. Particular attention is paid to systems for predicting the risk of recidivism or failure to appear in court, prioritising investigative versions, and digital means of monitoring the activities of pre-trial investigation bodies.

The authors highlight the significant risks associated with the use of AI: potential algorithmic bias, the threat of privacy violations, lack of model transparency, and the danger of 'legal illusions.' The article formulates requirements for the admissibility and reliability of data generated by AI and proposes a number of procedural safeguards, including the maintenance of a 'technical system file,' verification of digital evidence, mandatory human control, and improvement of the Criminal Procedure Code of Ukraine by establishing special regulation of AI.

It concludes that AI is already a real tool of criminal justice, but its implementation must take into account the principles of fair trial, human rights guarantees, and clearly defined procedural standards. The article is of theoretical and practical value for researchers, judges, prosecutors, lawyers, and all professionals involved in the digital transformation of criminal proceedings.

Keywords: artificial intelligence, criminal proceedings, digital evidence, analytical tools, OSINT, video analytics, facial recognition, decision support systems, risk prediction, automated decision-making, evidence, human rights, procedural guarantees, pre-trial investigation, court proceedings, court decisions.

Постановка проблеми. Актуальність використання штучного інтелекту у кримінальному процесі зумовлена стрімким зростанням обсягу цифрової інформації та потребою у швидшому й точнішому аналізі доказів. Сучасні кримінальні провадження все частіше пов'язані з великими масивами даних – відеозаписами, електронною кореспонденцією, даними з мобільних пристроїв, соціальних мереж та хмарних сервісів. Їх обробка вручну є надзвичайно трудомісткою та може призводити до затягування досудового розслідування. ШІ здатен автоматизувати частину цих процесів, забезпечуючи оперативність та підвищення ефективності розслідувань.

Однією з ключових переваг застосування ШІ є можливість швидкого пошуку закономірностей і кореляцій у даних, що сприяє встановленню послідовності подій та кола причетних осіб. Алгоритми розпізнавання облич, обробки природної мови та аналізу цифрових слідів допомагають виявляти важливу інформацію, яку людина могла б пропустити через її обсяг або прихований характер. Це підвищує якість досудового розслідування та зменшує ризик помилок, спричинених людським фактором.

У судовому процесі ШІ може бути корисним для систематизації матеріалів справи, аналізу судової практики, формування правових позицій та

прогнозування можливих рішень на підставі аналогічних справ. Це сприяє більш обґрунтованому та послідовному правозастосуванню, а також підвищує доступність правосуддя завдяки спрощенню підготовки процесуальних документів.

Водночас впровадження ШІ потребує дотримання принципів справедливого судочинства, захисту персональних даних, прозорості алгоритмів та недопущення дискримінаційних рішень. Технології мають використовуватися як інструмент підтримки, а не заміни людського розсуду. Необхідні також законодавчі гарантії та стандарти оцінки достовірності й допустимості результатів, отриманих за допомогою ШІ.

Отже, актуальність застосування ШІ у кримінальному процесі полягає не лише в підвищенні ефективності й швидкості розслідування, а й у можливості модернізувати правосуддя відповідно до викликів цифрової епохи. Правильне та врегульоване використання таких технологій може стати важливим фактором забезпечення об'єктивності, точності та справедливості кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження, які пов'язані із використанням ШІ у кримінальному процесі, є у працях І. В. Басистої, М. В. Белової, Д. М. Белова, В. І. Галагана, І. В. Гловюк, О. В. Каліннікова, Д. І. Клепка, С. А. Крушинського, А. П. Ліхтанської, В. О. Михайлова, А. В. Піддубної, О. В. Плахотніка, В. В. Рогальської, Ж. В. Удовенко, О. О. Торбаса, А. Я. Хитрого та багатьох інших. Попри наявні дослідження, ШІ швидко змінюється, що створює нові виклики для доказування, прав людини та процесуальних гарантій. Подальше вивчення дає змогу виявляти ризики, удосконалювати правове регулювання й забезпечувати безпечне, прозоре та справедливе застосування технологій у кримінальному процесі.

Мета статті – побудова цілісної нормативно-процесуальної рамки використання систем штучного інтелекту у кримінальному провадженні України з урахуванням міжнародних стандартів, а також прецедентів та вироблення критеріїв допустимості, належності й оцінювання доказів, створених або опосередкованих ШІ.

Виклад основного матеріалу. У наукових дослідженнях знаходимо, що якщо узагальнити результати дослідження досвіду застосування алгоритмів ШІ у сфері кримінального правосуддя, то можна виділити три головні напрями: 1) запобігання злочинності; 2) використання на стадії досудового розслідування; 3) використання на стадії судового розгляду [1, с. 122].

Водночас, для потреб процесу пропонуємо відрізнити:

а) аналітичні інструменти (інтелектуальний пошук, OSINT-аналіз, класифікація даних, відеоаналітика, розпізнавання облич/об'єктів);

б) системи підтримки рішень (прогнозування ризиків рецидиву чи неяви, пріоритизація версій розслідування);

в) автоматизоване ухвалення рішень (повністю алгоритмізоване – у кримінальному процесі має бути заборонене у фінальних рішеннях у світлі права на справедливий суд).

Аналітичні інструменти, засновані на технологіях штучного інтелекту, відіграють дедалі важливішу роль у кримінальному провадженні, забезпечуючи швидку та якісну обробку великих масивів інформації. Разом з тим, ІІІ правоохоронними органами використовується для: виявлення та фіксації фактів, що містять ознаки кримінального злочину, включаючи, виявлення порушень природоохоронного характеру, таких як браконьєрство, незаконний видобуток корисних копалин та незаконна порубка лісу; ідентифікація осіб та власників транспортних засобів у разі вчинення ними правопорушення на дорогах; проведення повітряних розвідок, шляхом використання безпілотників, в бойових ситуаціях підрозділами особливого призначення; здійснення пошуку людей, які загубилися в лісі або у горах. Автор також зазначає, що ІІІ активно використовується у процесі розробки автоматизованих систем, баз даних, алгоритмів для виявлення кримінальних правопорушників «по гарячих слідах», прогнозування кримінальних правопорушень та ідентифікації потенційних жертв злочинів, та в інших напрямках роботи правоохоронних органів [2, с. 72-73].

На думку В. А. Шкелебей, В. І. Галагана, Ж. В. Удовенко, в умовах чинності воєнного стану в Україні системи ІІІ можуть бути використані на стадії досудового розслідування також для:

- аналізу великих обсягів цифрових доказів: відео, фото, переписки в месенджерах, ІР-логів, GPS-даних;
- автоматизованої ідентифікації осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (через розпізнавання обличь, біометрію, відеоаналітику);
- прогнозування моделей злочинної поведінки, зокрема, на основі схожих кримінальних проваджень або супутніх характеристик;
- встановлення зв'язків між підозрюваними шляхом побудови кримінально-аналітичних графів;
- сортування інформації з відкритих джерел, соціальних мереж, баз даних, супутникових знімків (OSINT) [3, с. 358].

Інтелектуальний пошук дозволяє автоматично знаходити потрібні дані у величезних обсягах електронних документів, листування чи цифрових слідів. Системи аналізують контекст, ключові слова, зв'язки між поняттями, що значно прискорює роботу слідства та скорочує ризик пропустити важливий доказ. OSINT-аналіз (розвідка з відкритих джерел) стає одним із ключових інструментів у встановленні обставин злочину. За допомогою ІІІ можливо

автоматично збирати та структурувати інформацію із соціальних мереж, відкритих баз даних, медіа та онлайн-платформ, виявляючи зв'язки між особами, подіями та локаціями. Класифікація даних допомагає систематизувати різні типи доказової інформації – від текстів і зображень до аудіо та відео. Алгоритми здатні розпізнавати категорії матеріалів, маркувати їх, визначати релевантні фрагменти, що полегшує роботу слідчого і суду при аналізі складних справ. Відеоаналітика дає змогу автоматично аналізувати відеозаписи з камер спостереження, мобільних пристроїв та інших джерел. ШІ може виділяти рухомі об'єкти, визначати їхню траєкторію, виявляти підозрілу поведінку, знаходити конкретні події чи часові проміжки, що суттєво економить час на перегляд матеріалів. Розпізнавання облич та об'єктів дозволяє ідентифікувати осіб, транспортні засоби або предмети, що мають значення для розслідування. Такі системи здатні порівнювати обличчя з базами даних, визначати збіги, знаходити підозрюваних або свідків. Це особливо важливо у справах, де ключові докази містяться у відео чи фотоформаті.

У сукупності ці інструменти підвищують точність і швидкість розслідувань, зменшують навантаження на органи досудового розслідування і сприяють формуванню більш об'єктивного кримінального процесу. Водночас їх застосування потребує чітких правових рамок, контролю та гарантій захисту прав людини.

У цьому аспекті потрібно звернути увагу, що не лише органи досудового розслідування, прокурор, слідчий суддя чи суд можуть використовувати ШІ як аналітичний інструмент. На думку С. І. Дашкевича та Ю. С. Семененко, ШІ здатний суттєво покращити виконання адвокатом його функцій завдяки автоматизованому аналізу великого масиву юридичних даних, судової практики та законодавчих актів. Інтелектуальні системи можуть допомагати у виявленні релевантних прецедентів, оцінці доказової бази, прогнозуванні можливих рішень суду та підготовці процесуальних документів. Це дає змогу адвокату швидше знаходити необхідну інформацію, ефективніше будувати лінію захисту та мінімізувати ризики, пов'язані з людським фактором [4, с. 116].

Системи підтримки рішень, що використовують алгоритми штучного інтелекту, стають важливими інструментами у кримінальному провадженні, оскільки допомагають аналітично оцінювати ризики та оптимізувати роботу органів досудового розслідування. Також потрібно звернути увагу на думку науковців про те, що використання цифрових систем для моніторингу роботи органів досудового розслідування дозволяє знизити рівень корупції та підвищити ефективність розслідувань, а також може забезпечити доступ до інформації для громадян через онлайн-платформи (заяви про злочини, перевірка статусу провадження тощо). Ці заходи спрямовані на те, щоб зробити досудове розслідування більш ефективним, прозорим та сучасним, з

урахуванням світових тенденцій у сфері діджиталізації процесуальної діяльності з розслідування кримінальних правопорушень [3, с. 359].

Прогнозування ризику рецидиву чи неявки до суду ґрунтується на аналізі великої кількості факторів – кримінальної історії, соціальних даних, поведінкових характеристик, контексту правопорушення. Алгоритми здатні швидко виявляти закономірності та формувати ймовірнісні оцінки ризику повторного злочину або ухилення від процесуальних обов'язків. Такі системи можуть використовуватися суддями як допоміжний інструмент при вирішенні питань запобіжного заходу чи умов дострокового звільнення. Важливо, що рішення залишається за людиною, а прогноз має лише рекомендаційний характер. Про це, зокрема, зазначає О. В. Плахотнік, що при вирішенні процесуальних питань щодо заходів забезпечення кримінального провадження чи обрання запобіжних заходів штучний інтелект може допомогти у роботі слідчого судді, враховуючи досвід роботи додатка Prometea [5, с. 54-55].

Пріоритизація слідчих версій допомагає ефективніше розподіляти ресурси під час розслідування. Система аналізує доступні дані, порівнює їх з відомими моделями злочинної поведінки, знаходить можливі зв'язки між обставинами та пропонує найбільш вірогідні напрямки перевірки. Це дозволяє слідчим зосередитися на ключових аспектах справи, зменшуючи час на опрацювання менш перспективних гіпотез.

Загалом такі системи покликані підвищити об'єктивність оцінок і зменшити вплив суб'єктивних помилок, проте їхнє впровадження вимагає прозорості алгоритмів, контролю за можливими упередженнями та чітких правових гарантій, щоб ШІ не замінював людський розсуд, а лише посилював якість кримінального правосуддя.

Згідно М. І. Демури та Д. І. Клепки, на стадії судового розгляду під час призначення покарання судді можуть використати ШІ та його інструменти для «прогнозування» рецидиву вчинення злочину. Маються на увазі програми для оцінки вірогідності повторного вчинення підозрюваним злочину, тобто прогнозування поведінки обвинуваченого і наслідки призначення того чи іншого покарання (наприклад, якщо призначити покарання, яке не пов'язано з позбавлення волі, чи буде його достатньо для того, щоб особа не вчинила новий злочин) [6, с. 556]. Дозволимо собі критично поставитись до визначеною авторами позиції з огляду на наступне. Автоматизоване ухвалення рішень у кримінальному процесі, тобто ситуації, коли програмний алгоритм самостійно приймає кінцеве процесуальне або судове рішення без участі людини, є несумісним із принципами справедливого судочинства. Повністю алгоритмізовані рішення не враховують індивідуальні обставини справи, контекст поведінки особи, соціальні чинники та нюанси доказів, які потребують людської оцінки й професійного суддівського розсуду.

Крім того, алгоритми можуть містити упередження, помилки навчання або непрозорі моделі, що ставить під загрозу право на обґрунтоване рішення, можливість його перевірки та ефективного оскарження. У світлі права на справедливий суд, гарантованого міжнародними стандартами та національним законодавством, остаточне рішення у кримінальних справах має ухвалювати виключно суддя або інший уповноважений суб'єкт, який несе юридичну відповідальність і здатен забезпечити належну оцінку всіх доказів.

Таким чином, автоматизоване ухвалення фінальних рішень повинно бути заборонене, а ШІ може використовуватися лише як допоміжний аналітичний інструмент, що підтримує, але не замінює людський розсуд у кримінальному правосудді. Саме тому не погодимось із пропозицією О. В. Плахотніка, який зазначив, що використовуючи досвід судів Китаю у формуванні великих даних та впровадження систем штучного інтелекту за Compulsory Similar Cases Search and Reporting Mechanism, можна створити проект автоматичного генерування судових рішень в Україні. Загалом, на його думку, використання штучного інтелекту фактично створює модель цифрової автоматизації процесуальних рішень. Така автоматизація спрощує процедуру прийняття подібних рішень у подібних провадженнях, що, безумовно, підвищує ефективність та спрощує процедуру прийняття процесуальних рішень з погляду процесуальної економії [5, с. 55].

В цьому контексті погодимось із науковцями про те, що ШІ не повинен та не може приймати процесуальні рішення замість суддів, оскільки на сьогодні і національні, і міжнародні нормативно-правові акти регламентують здійснення правосуддя виключно незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. ШІ лише пропонується використовувати слідчим суддям для аналізу релевантної судової практики під час підготовки проектів рішень з урахуванням правових позицій національних судів та Європейського суду з прав людини [7, с. 289-290].

Власне, у ст. 16 Кодексу суддівської етики відображено положення про те, що використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства [8].

Висловлені нами вище думки частково підтверджуються результатами проведеного соціологічного дослідження, яке тривало у період з 21 листопада 2023 року по 4 січня 2024 року. Згідно з результатами опитування представників професійного середовища, кримінальну юстицію називають найменш перспективною (у порівнянні з іншими формами судочинства) з точки зору імплементації технологій ШІ. Можливості до застосування ШІ тут бачать 19% суддів, 27% адвокатів та 36% прокурорів (серед опитаних). До порівняння,

аналогічні показники щодо судочинства про адміністративні правопорушення становлять 46-47% (найвищі показники із зафіксованих щодо форм судочинства). Близько третини опитаних допускають використання ШІ на етапах підготовчого провадження, досудового розслідування та виконання рішення в кримінальному процесі (на інших етапах показники лояльності до застосування ШІ нижчі). Респонденти допускають можливість використання технологій на базі ШІ різними учасниками кримінального процесу, однак показники щодо жодної з груп фахівців не досягають відмітки у 50% відповідей. Найбільший скепсис та перестороги до застосування ШІ учасники дослідження висловлювали щодо можливостей прогнозування та прийняття рішень. Перспектива їхньої імплементації певною мірою сумнівна. Великою мірою і через етичні аспекти. Серед дискусійних питань, які піднімали учасники дослідження, – відсутність емпатії та морального розуміння, ризик упередженості та дискримінації, непередбачуваність результатів, відповідальність за помилки, заміщення людської праці тощо [9, с. 12-13].

Відповідь на питання чи є ШІ ілюзією, чи реальністю для сучасного кримінального провадження, залежить від вихідного кута зору, з якого автори беруться формувати власні судження. З одного боку – ШІ вже здійснює значний вплив на правничу сферу, полегшуючи рутинні завдання, допомагаючи у роботі з об'ємними даними та сприяючи швидшому та ефективнішому прийняттю рішень.

У цьому аспекті ШІ можна вважати нашою реальністю, оскільки його використання вже демонструє конкретні позитивні результати для практичної діяльності із розслідування кримінальних правопорушень (у національних розслідуваннях у тому числі). З іншого боку – ідея про використання ШІ у правосудді може також стати об'єктом ілюзій, особливо якщо очікувати від нього надзвичайних можливостей, що відразу вирішить всі проблеми [10, с. 195].

На сьогодні, використання ШІ у кримінальному провадженні – це реальність, але, найбільше проблем, які піднімаються у наукових та практичних джерелах, окрім правового регулювання використання ШІ у кримінальному провадженні, є проблеми використання ШІ та його результатів в доказуванні. І питання постає в допустимості, достовірності і належності доказів, які створені із використанням ШІ.

Наприклад, С. А. Крушинський зазначає, що однією із невирішених проблем залишається спроможність систем ШІ помилково створювати фейкові юридичні факти чи норми, що виглядають правдоподібно (так звані «правові ілюзії (галюцинації)») [11, с. 121], а це, відповідно, стосується достовірності.

Щоб дані/висновки, згенеровані або опосередковані ШІ, визнавалися допустимими, сторонам, що їх подає, на нашу думку слід довести:

1. Законність отримання (санкція/повноваження, пропорційність, дотримання права на приватність – стандарти ЄСПЛ і СЈЕУ).

2. Цілісність і автентичність (ланцюг збереження, хеш-фіксація, технічні метадані, журнали подій відповідно до AI Act).

3. Верифікованість методології (опис моделі, джерел даних, показників похибки; можливість незалежного тестування або принаймні контр-експертизи).

4. Пояснюваність результату (можливість пояснити в суді, які ознаки вплинули на висновок, і надати відповіді на запитання захисту).

Сторона, яка посилається на ШІ-висновки, має розкрити мінімально достатнє технічне досьє (версія моделі, дата оновлення, домени даних, відомі упередження, метрики якості, параметри запуску, журнали тощо). В умовах появи дипфейків суд має вимагати експертних методів верифікації (аналіз шумових артефактів, ланцюг походження, криптопідписи, хешування тощо).

Вочевидь, з метою визнання результатів використання ШІ у кримінальному провадженні потрібно запропонувати певні процесуальні запобіжники. Серед них:

1. *Lex specialis* у КПК України про використання ШІ-систем у кримінальному провадженні: визначення, класифікація ризиків, заборона повністю автоматизованих рішень у вирішальних процесуальних актах; обов'язковий «людський контроль» (*human-in-the-loop*) із відповідальністю особи, яка такий контроль здійснюватиме.

2. Досьє системи (*model card/system card*) як додаток до протоколів слідчих (розшукових) дій у яких застосовано ШІ: мета, тип моделі, джерела даних, відомі упередження, метрики, версія тощо.

3. Стандарти доказування для ШІ-висновків: а) підтвердження цілісності даних; б) повторюваність результату; в) можливість незалежної експертизи; г) опис причинно-наслідкового зв'язку між вхідними даними й висновком.

4. Оцінка впливу на права людини для правоохоронних ШІ-систем до їх використання.

5. Розширення ст. 99 КПК для прямої згадки електронних (цифрових) доказів і процедур їх добування/верифікації (включно з технічними стандартами)

6. Навчання суддів і прокурорів, адвокатів, слідчих, дізнавачів щодо упереджень моделей, статистичної похибки, верифікації цифрових матеріалів (як зазначено вище, суддівська етика вже зробила крок у цей бік).

Висновки. Використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні вже перестало бути теоретичною перспективою і фактично стало частиною сучасної практики органів досудового розслідування, судів та інших учасників процесу. Аналіз досліджень, практичних прикладів та міжнародних

підходів свідчить, що ШІ здатний значно підвищити ефективність роботи органів досудового розслідування та прокуратури, суддів і адвокатів, зокрема шляхом швидкого опрацювання великих обсягів інформації, автоматизованого пошуку закономірностей, аналітичної підтримки рішень і оптимізації процедури розслідування.

Водночас, широке впровадження ШІ супроводжується низкою правових та етичних ризиків: можливістю появи недостовірних результатів, загрозою порушення приватності, відсутністю прозорості алгоритмів та потенційними порушеннями права на справедливий суд. Особливо небезпечним у цьому контексті є повністю автоматизоване ухвалення процесуальних чи судових рішень, яке суперечить засадам кримінального процесу та міжнародним стандартам правосуддя.

Дослідження підтверджує доцільність розмежування трьох категорій ШІ-застосувань: аналітичні інструменти, системи підтримки рішень, автоматизовані рішення, – останні з яких мають бути прямо заборонені на рівні закону у стадіях кримінального провадження.

Для того щоб результати, отримані за допомогою ШІ, могли визнаватися допустимими доказами, необхідно забезпечити їх законність, автентичність, верифікованість та пояснюваність.

Пропонується впровадження спеціальних процесуальних механізмів: «досьє системи» (model card), стандартів перевірки цифрових доказів, оцінки впливу на права людини, обов'язкової присутності людського контролю та прозорих технічних вимог до ШІ-систем, що застосовуються органами досудового розслідування або судом.

Загалом, ШІ у кримінальному провадженні є реальністю з великим потенціалом, однак його ефективність залежить від належного правового регулювання, гарантій захисту прав людини та готовності професійної спільноти критично і відповідально застосовувати такі технології. Тільки за умови впровадження чітких процесуальних запобіжників, належної стандартизації та контролю ШІ може стати корисним інструментом, що підсилює, а не підмінює людський розсуд у кримінальному судочинстві.

Література:

1. Ліхтанська А. П., Михайлов В. О. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Dictum Factum*. № 1(15). 2024. С. 120–125. DOI.ORG/10.32703/2663-6352/2024-1-15-120-125

2. Яровий К. Штучний інтелект як інструмент протидії злочинності. *Юридичний вісник*. 2024. № 2. С. 68-76. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v2.2024.9>

3. Шкелебей В.А., Галаган В.І., Удовенко Ж.В. Проблеми законодавчого врегулювання використання штучного інтелекту під час досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2025. Випуск 90: частина 4. С. 355-361. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.4.51>

4. Дашкевич С., Семененко, Ю. Використання технологій штучного інтелекту під час захисту клієнта у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. №1. С. 114-119. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2060> DOI:10.35774/app2025.01.114

5. Плахотнік О. В. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 45-57. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.4/45-57>

6. Демура М.І., Клепка Д.І. Перспективи застосування штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 554–558 URL: http://lsej.org.ua/5_2022/133.pdf DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/133>

7. Рогальська В. В., Санакоєв Д. Б., Руденко А. В. Технології штучного інтелекту у документуванні та розслідуванні кримінальних правопорушень. *Activities of law enforcement agencies to ensure public safety and order during the legal regime of martial law* : Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. С. 277-295 URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/479/12832/26799-1?inline=1> DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-442-9-16>

8. Рішення 3їзду суддів України «Про затвердження Кодексу суддівської етики» від 18.09.2024 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24?utm_source#Text

9. Результати соціологічного опитування «Перспективи та межі використання штучного інтелекту в кримінальному процесі». Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське Відродження України». Україна, 2024. 57 с. URL: <https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2024/02/ai.pdf>

10. Удовенко Ж. В., Басиста І. В. Використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні: ілюзія чи реальність. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : збірник тез Всеукраїнського круглого столу, 15 березня 2024 року, Львів. упорядник: О. О. Барабаш; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : ЛьвДУВС, 2024. С. 188-197.

11. Крушинський С. А. Застосування технологій штучного інтелекту в кримінальному провадженні: реалії і перспективи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 3 (43). С. 117-122. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2183> DOI:10.35774/app2025.03.117

References:

1. Likhtanska, A. P., & Mykhailov, V. O. (2024). Praktychne zastosuvannya shtuchnoho intelektu u kryminalnomu provadzhenni [Practical application of artificial intelligence in criminal proceedings]. *Dictum Factum*, 1(15), 120–125. Retrieved from: <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2024-1-15-120-125> [in Ukrainian].

2. Yarovi, K. (2024). Shtuchnyi intelekt yak instrument protydii zlochynnosti [Artificial intelligence as a tool for combating crime]. *Yurydychnyi Visnyk*, 2, 68–76. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/yuv.v2.2024.9> [in Ukrainian].

3. Shkelebei, V. A., Halahan, V. I., & Udovenko, Zh. V. (2025). Problemy zakonodavchoho vrehuliuвання vykorystannia shtuchnoho intelektu pid chas dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho stanu [Problems of legislative regulation of artificial intelligence use during pre-trial investigation under martial law]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya Pravo*, 90(4), 355–361. Retrieved from: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.4.51> [in Ukrainian].

4. Dashkevych, S. I., & Semenenko, Yu. S. (2025). Vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu pid chas zakhystu kliienta u kryminalnomu provadzhenni [Use of artificial intelligence technologies in client defense in criminal proceedings]. *Aktualni Problemy Pravoznavstva*, 1, 114–119. Retrieved from: <https://doi.org/10.35774/app2025.01.114> [in Ukrainian].

5. Plakhotnik, O. V. (2019). Praktychne zastosuvannia shtuchnoho intelektu u kryminalnomu provadzhenni [Practical application of artificial intelligence in criminal proceedings]. *Visnyk Kryminalnoho Sudochynstva*, 4, 45–57. Retrieved from: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.4/45-57> [in Ukrainian].

6. Demura, M. I., & Klepka, D. I. (2022). Perspektyvy zastosuvannia shtuchnoho intelektu u haluzi kryminalnoho sudochynstva [Prospects for the use of artificial intelligence in the field of criminal justice]. *Yurydychnyi Naukovyi Elektronnyi Zhurnal*, 5, 554–558. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/133> [in Ukrainian].

7. Rohalska, V. V., Sanakoiev, D. B., & Rudenko, A. V. (2024). Tekhnolohii shtuchnoho intelektu u dokumentuvanni ta rozsliduvanni kryminalnykh pravoporushen [Artificial intelligence technologies in documenting and investigating criminal offenses]. In *Activities of law enforcement agencies to ensure public safety and order during the legal regime of martial law* (pp. 277–295). Baltija Publishing. Retrieved from: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-442-9-16> [in Ukrainian].

8. Supreme Council of Justice of Ukraine. (2024). Kodeks suddivskoi etyky [Code of judicial ethics]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text> [in Ukrainian].

9. The International Renaissance Foundation. (2024). Perspektyvy ta mezhi vykorystannia shtuchnoho intelektu v kryminalnomu protsesi [Prospects and limits of artificial intelligence use in criminal proceedings]. Retrieved from: <https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2024/02/ai.pdf> [in Ukrainian].

10. Udovenko, Zh. V., & Basysta, I. V. (2024). Vykorystannia shtuchnoho intelektu u kryminalnomu provadzhenni: iliuziia chy realist? [Use of artificial intelligence in criminal proceedings: illusion or reality?]. In *Shtuchnyi intelekt u pravovii praktytsi: mezhi ta mozhlyvosti* (pp. 188–197). Lviv State University of Internal Affairs. [in Ukrainian].

11. Krushynskiy, S. A. (2025). Zastosuvannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v kryminalnomu provadzhenni: realii i perspektyvy [Application of artificial intelligence technologies in criminal proceedings: realities and prospects]. *Aktualni Problemy Pravoznavstva*, 3(43), 117–122. Retrieved from: <https://doi.org/10.35774/app2025.03.117> [in Ukrainian].